

SERRA **D'OR**

JORDI CARBONELL, COMPROMÈS AMB EL PAÍS, COMPROMÈS AMB LA CULTURA
M. Paredes Baulida, J.L. Carod-Rovira, J. Massot i Muntaner

LA SALA BECKETT, UN ESPAI DE CREACIÓ I FORMACIÓ INDISPENSABLE
Enric Ciurans, Carles Batlle, Toni Casares

JUNO, LA NAU QUE AIXECARÀ EL VEL DEL GEGANT
Xavier Duran

NÚVOL O L'ACCELERADOR DE PARTÍCULES CULTURALS
Xènia Bussé

ADÉU A 3i4
Vicent Partal

LA GLOBALITZACIÓ COM A MALENTÈS
Francesc-Marc Álvaro

MARIA BOHIGAS, EL FUTUR DE LES HERÈNCIES
Pere Antoni Pons

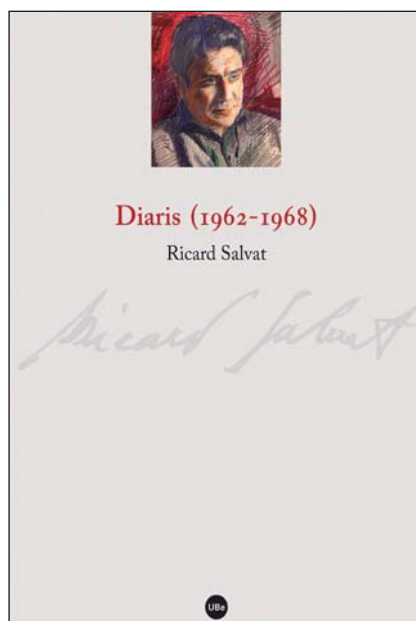
EDUARD CORTÉS, EL «MAKING OFF» DE «MERLÍ»
Nina Valls

683

Jo, Ricard Salvat

per Joaquim Armengol

Ricard Salvat

Diaris (1962-1968)

Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2015.

Un cop llegit el primer volum dels *Diaris (1962-1968)* (Edicions de la Universitat de Barcelona) de Ricard Salvat (Tortosa, 1934 – Barcelona, 2009) apareixen dubtes i moltes preguntes, de tal manera que un pot arribar a indignar-se amb el país quan pensa en tota aquella gent que va marginar aquesta primera figura oblidada del teatre català. Però pensar això potser és el resultat d'una lectura superficial. En tot cas, el dia que s'expliqui la història de la mediocritat catalana sortiran a la llum els autèntics criminals de la cultura, un bon eixam d'inextingibles que persisteix, encara avui, en la malvolença i la vulgaritat. Preguntes i dubtes,

deia: és imperdonable el que va fer el país amb Ricard Salvat? Què va passar? Salvat es queixava sovint de no tenir el reconeixement que mereixia. Per sort, tenim un munt de material revelador: els escrits teòrics i els seus impressionants *Diaris*, una obra magna imprescindible, un document de primera magnitud i d'un gran valor per a entendre la cultura, la societat i el teatre en la Catalunya de la segona meitat del segle XX, un fabulós testimoni que acabarà tenint (si la UB troba el finançament) entre deu i dotze volums, uns papers que glossen tota l'activitat dietarista de Ricard Salvat des del 1962 fins al 2009, any de la seva mort. Per fortuna també hi ha molts testimonis vius, gent que va conèixer Salvat i hi va treballar, les declaracions de la qual no deixen indiferent ningú i donen llum nova als fabulosos *Diaris*.

La veritat és que llegir aquests papers resulta fascinant, però cal llegir-los atentament per no caure en la pura hagiografia. Posats a examinar la figura humana de Ricard Salvat, sorgeix un munt de qüestions incòmodes, algunes respostes a les quals es poden deduir escrutant aquests dietaris. Qui era i com era Salvat? Era un escriptor, un intel·lectual, un teòric i teatròleg? Un director i dramaturg de primera? Si era així, per què no va assolir el prestigi i la consolidació que mereixia? Per què no esdevé, en el seu moment, una mena de Peter Brook català? Era digne d'un lloc a la Universitat? Els seus amics i detractors ho són sempre d'una manera incondicional.

Tanmateix, si alguna cosa sorgeix en parlar de Salvat és la rellevància i l'ambigüitat del personatge mitològic. El mite ens diu que Salvat es va interessar pel món del teatre a la Universitat, juntament amb Feliu Formosa, Salvador Giner i Josep Maria Carandell, per fer i muntar teatre en català, i que el 1956 fundà a Barcelona, amb Miquel Porter i Moix, el Teatre Viú.

Llavors es va traslladar a Alemanya, on va estudiar arts teatrals, sociologia i filosofia. El 1959, quan torna d'Alemanya, entra a l'Agrupació Dramàtica de Barcelona, dins el marc de la qual dirigeix *Tu i l'hipòcrita*, de Maria Aurèlia Capmany, i *Primera representació*, de Joan Oliver. El 1960 funda, amb la Capmany, l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, que dirigeix fins a la seva fi, el 1975: és aquí on aplica les ensenyances del teatre èpic de Bertolt Brecht i Piscator. Cal dir que la influència de l'Escola va ser decisiva en el desenvolupament del teatre català. L'any 1965 estrena al Romea *Ronda de mort a Sinera*, sobre textos de Salvador Espriu, considerada una peça fonamental en el nostre teatre contemporani i que, de fet, va convertir Espriu en l'anomenada «veu del poble». Dirigeix diversos muntatges durant dues temporades al Romea (*L'auca del senyor Esteve*, *La bona persona de Sezuan*, *Primera història d'Ester*, etc.), però la cosa no guixa i és una ruïna econòmica. Aleshores és nomenat director del Teatro Nacional, del Ministerio de Información y Turismo (1970) a Barcelona, però tampoc no

aconsegueix redreçar-ne la trajectòria i dimiteix. El seu currículum és extensíssim, amb encerts i fracassos, però centrem-nos en el recorregut vital dels *Diaris* (1962-1968) d'aquesta primera època.

El primer que sobta en la lectura és el seu colossal individualisme (alguns l'anomenaven «Déu Pare omnipotent») i una inesgotable passió que el porta a volar per Europa (Alemanya, Hongria, Rússia, Portugal) i Cuba. Les seves coneixences són de primer ordre: Gyula Illyés, Ehrenburg, Nikolai Bajan, Akhmàtova, Sartre, Neruda, Lezama Lima, Russell, Goytisolo, Ibárritu, Lister, Bergamín, Semprún, Piscator, Pasolini, Brook... Eren realment amatsats o meres coneixences? Caldria llegir la correspondència per esbrinar-ho. En tot cas, penso que tenia un do per a relacionar-se amb figures polítiques i del món de la cultura de fora del país i que funcionava una mica com un mirall intel·lectual que s'interessava per tot. Però aquí, a Catalunya, això no sembla que fos així. Aquesta és una de les contradiccions més sorprenents. La seva relació amb la gent sembla més tibada i no pas d'igual a igual, exceptuant Espriu, un cas a banda. Amb Espriu hi ha una relació propera, respectuosa i d'admiració mútua, tot i que en un moment donat Salvat confessa que no li agrada Espriu. És molt interessant seguir aquesta relació a través dels muntatges teatrals i les cartes. I què passa amb Maria Aurèlia Campmany? Viuen una relació de treball intensa i molt propera, i crec que molts muntatges devien ser, en una gran mesura, responsabilitat d'ella; però, de sobte, la Campmany desapareix del *Diari* i Salvat ja no en parla més. És aleshores quan diu que es casa. Què va passar? La pobra Campmany no va tenir sort amb els homes! En una malèvola carta de Joan Oliver a Joaquim Molas (10 de maig de 1960)

podem llegir-hi aquestes paraules: «És que el petit Salvat, assassí de comèdies i macarronet d'en Joanot Martorell, anava de bracet amb la seva menopàusica George Sand de la Rambla.»

Penso que el món de les relacions personals no era el fort d'en Salvat; però el *Diari* va molt més enllà, i en aquest sentit és molt interessant l'home crític. Salvat ho ressenya tot: pel·lícules, obres de teatre, notícies, llibres, i ho fa d'una manera breu, precisa, i admirablement bé. En aquest aspecte revela un recorregut cultural de primera que dona una idea de la vida artística tan precària del país. Quin mèrit té, doncs, Salvat? Com a director, diria que té un mèrit indubtable si pensem en els anys seixanta, ja que porta d'Europa un aire nou revitalitzador que convenia moltíssim a la grisa Catalunya franquista. Però també és un mèrit relatiu, si pensem que no hi havia ningú més i, per tant, ningú no fa res de semblant en el món del teatre. Però aviat es queda estancat en aquesta idea de teatre èpic. Com a teòric és evident que era un gran recopilador d'informació, però no em sembla un home d'idees, a jutjar pels seus textos teòrics. També podríem preguntar-nos si va treballar en connivència amb el franquisme. El fet és que va ser nomenat director del Teatro Nacional (1970), i el 1973 va passar a ser professor de la Universitat de Barcelona i es va doctorar en filosofia, i més tard va dirigir el Festival Internacional de Teatre de Sitges (1978-1986), però també va crear l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (1960-1975) i va dirigir l'Escola d'Estudis Artístics de l'Hospitalet de Llobregat (1975-1978), etc.

Ricard Salvat sembla un personatge incòmode i difícil d'esbossar; sovint se'ns escapa. La veritat és que va ser al capdavant (alguns ho posarien en dubte) de més de cent

cinquanta obres estrenades, però des de la segona meitat dels anys vuitanta no en va dirigir més d'una desena. Com a escriptor li devem, entre d'altres, obres com *Mort d'home* (1961), *Nord enllà* (1965), *Salvat-Papasseit i la seva època* (1981) i els assaigs *El teatre contemporani* (1966), *Els meus muntatges teatrals* (1971), *Escrits per al teatre* (1990) i *Quan el temps es fa espai. La professió de mirar* (1999). I pel que fa a reconeixements públics cal recordar que el 1959 se li va concedir el premi Joanot Martorell (premi Sant Jordi; al jurat hi havia la Campmany) per la novel·la *Animals destructors de lleis*, reeditada el 2009. Va ser president de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral (AIET) de la UB i va rebre la Creu de Sant Jordi (1996), el premi Agrupació Dramàtica de Barcelona (1998), el Premi Nacional de Cultura de Teatre (1999) i la Medalla d'Or al Mèrit Artístic de l'Ajuntament de Barcelona (2003).